

УДК 94(477.8)»1944–1945»

Оксана Каліщук**Рец. на книгу: Микола Жулинський. Моя Друга світова: роман-хроніка в голосах. – К., : Ярославів Вал, 2016. – 416 с.**

Відомому, знаному українському літературознавцю, критику, письменнику, політичному і громадському діячеві, академікові НАН України, волинянину Миколі Жулинському належить ця незвичайна книга, яка вже отримала визнання – «Моя Друга світова». Новий художньо-документальний роман отримав Всеукраїнську премію імені Уласа Самчука; книга увійшла до під номінації «Біографії / Мемуари» номінації «Минувшина» 18 Всеукраїнського рейтингу «Книжка року-2016»; наприкінці минулого року «Українська літературна газета» провела рейтинг 10 подій літературного сезону 2016 р. до якого увійшла книга Миколи Жулинського.

Незвичайність книги визначає жанр, окреслений автором як «роман-хроніка в голосах». Свого часу Микола Жулинський зізнався, що «хочу зробити таку книжку, щоб її жанр неможливо було визначити. Це історичне дослідження, розповіді живих зараз людей і тих, кого давно немає. Залишилися тільки їхні могили на кладовищі і від їхнього імені розповідаю їхні історії, які сам чув від живих. Це буде стилізація розповідей. Додаю художні новели. Хочу створити колаж, щоб читач не зрозумів, де документальна інформація...». І слід визнати, що цей задум вдався. Адже, «Моя Друга світова» - це книжка водночас й глибоко особистісна, виношена, пропущена через незабутні дитячі спогади (Микола Григорович народився у серпні 1940 р.), через незагоєну рану – пам'ять про батька, який пройшов усіма колами пекла воєнного лихоліття, й історично об'єктивна (підкріплена фаховими дослідженнями), багатопланова, панорамна (адже ходить про долю тисяч, сотень тисяч, мільйонів людей, зрештою про долю цілого нашого народу). Як влучно зауважила донька автора Олеся «це переплетення дитячих вражень, історичних фактів і людських трагедій у вирі Волинської трагедії».

Такий підхід є чи не єдино правильним (слухним). Адже, історія – це не тільки мова фактів, подій, хроні, вона проходить крізь людські долі. Хоча це й ускладнює сприйняття твору. Як зізнався, наприклад, Олександр Положинський, для нього це «непроста книжка, не скажу, що все зрозуміло, зокрема, що стосується композиції...».

На перший погляд у романі Миколи Жулинського події розгортаються на «мікрорівні» – як їх запам'ятали сам автор, який чимало бачив на власні очі, мешканці с. Новосілки. Але це тільки перша лінія розповіді. Насправді оповідь має й інші виміри: крім художньої реконструкції ситуації, відтворення у пам'яті і збагачених авторським осмисленням, мовою фактів і документів, розкривається ширша суть, якої ще не могли збагнути учасники та очевидці подій. Це своєрідний «макрорівень». І ще одна лінія, яка найбільше вражає і викликає довіру, складає особливу цінність – це те, що у творі отримало назву «голоси людей»: задокументовані свідчення (розповіді) односельців. Голос батька – Григорія Жулинського, голоси сусідів, ровесників і старших людей, які пережили трагедію Другої світової війни і розповідають про це з притаманною кожному інтонацією, характером, стилем мовлення, з розкриттям неповторної долі кожного, через чие життя перекотилися «перші совіти», війна, німці, поляки, поліцаї, ОУН і УПА, червона армія, «другі совіти»...

Події Починаються з вересня 1939 р., коли Волинь перейшла з Другої Речіпосполитої до СРСР. Не оминув автор на сторінках свого твору жахливого злочину початку радянсько-німецької війни – розстрілу в'язнів радянських тюрем. Ймовірно, тоді в Західній Україні було розстріляно від 40 тис. до 50 тис. осіб. У романі ж ця сторінка постає на прикладі Дубенської в'язниці.

Але, як на мене, наскрізною червоною ниткою через усю книгу проходить тема волинської трагедії, протистояння між українцями і поляками. Саме вона є однією з основних, чільних, центральних у творі. Слід зауважити, що це не перше звернення Миколи Жулинського до цієї делікатної теми (ще 2003 р. світ побачило видання «Поминаймо у скорботі, але не в гніві. Українсько-польський конфлікт на Волині 1943-1944 рр.»). Виважене слово, підкріплене історичними даними та свідченнями односельців, яким пощастило вижити, непідробний сум над пам'яттю загиблих поляків та українців роблять думку автора авторитетною для читачів, змушують прислухатися до його погляду.

Важливо, що у «Моїй Другій світовій» Микола Жулинський виходить з декількох важливих засад. По-перше, він не починає шукати винних, не прагне покласти всю відповідальність на одну зі сторін конфлікту, не прагне виступати у ролі «судді». Адже, як каже житейська мудрість, - між сусідами буває різного.

У творі Миколи Жулинського постає реальна, неприкрашена правда життя, багатогранна, неоднозначна, складна. Мозаїчне панно з невігаданих історій волинян, історичних документів, роздумів автора підводить читача до думки про те, що не буває чорного й білого, абсолютно правих і абсолютно винних: «Чи чинили зло українці, намагаючись вибороти незалежність України шляхом звільнення своїх етнічних земель як з-під влади Польщі, так і фашистської Німеччини та СРСР? Так. Чи чинили злочини поляки, намагаючись відновити Річ Посполиту в межах до 1939 року? Так».

Хоч, з іншого боку, іншою важливою тезою є: ми, українці, боролися на своїй, прабатьківській, рідній землі, боролися не маючи держави... Адже нікому не секрет, що на Волині українці становили 70 % усіх мешканців. І як слушно зауважує Микола Жулинський: «Рано чи пізно, але польські боївки мали зіткнутися протиборстві з українськими національними угрупованнями, бо останні ніяк не сприймали ідеї відновлення Речі Посполитої в кордонах до 1939 р.» (с. 173). Ні українці, ні поляки не уявляли своєї державності без волинських теренів.

По-третє, попри все – це книга про те, як життя перемагає смерть, а свобода долає рабство. А ставлення до двох тиранів, які втягнули мільйони у вир воєнного лихоліття висловлене у книзі чітко та однозначно: «І Гітлер, і Сталін – обоє звірі, в обох число шістсот шістдесят шість. А дракон... Дракон – то Сатана, який вислав з неба звірів на землю» (с. 413).

Весь текст книги, як на мене, виглядає вербальним відтворенням прагматичної позиції – сьогодні, коли десятиліття відділяють нас від жаху Другої світової війни загалом і «волинської різанини» зокрема, головна мета для всіх українців і поляків – зберегти пам'ять про страшне лихоліття, аби кривавий розгул смерті на цих землях ніколи не повторився.